

Роман КИРЧІВ

НАЙТЕПЛІШІ СПОГАДИ ПРО НАТАЛІЮ СЕРГІЇВНУ ШУМАДУ

В українську славистику ми зі Світлої пам'яті Наталією Шумадою прийшли майже одночасно. На початку 60-х років минулого століття з'явилися наші перші праці на цьому полі. Її — з розпрацювання українсько-болгарських фольклорних зв'язків, мої — з українсько-польських літературно-фольклорних взаємин.

То був час, коли молода українська радянська фольклористична славистика після тривалого фактичного небуття робила свої перші кроки. Ми — також її початкуючі адепти — тягнулись до себе, до зустрічей, обміну думками, працями, інформацією. Дуже гарною площадкою для цього були започатковані в той час періодичні республіканські славистичні наукові конференції, що почергово проводилися в різних вузівських містах України.

На одній з таких перших конференцій і відбулося наше особисте знайомство з Наталією Шумадою. А незабаром нас звела і спільна робота над доповіддю «Український фольклор у слов'янських літературах» на П'ятий міжнародний з'їзд славистів у Софії 1963 року.

Текст доповіді складався з кількох частин, їх писали окремі автори: Олексій Дей — український фольклор у російській літературі, Роман Кирчів — про зв'язки польської літератури з українською народною словесністю, український учений з Чехословаччини Орест Зілінський — про звертання чеських письменників до фольклору українців, Наталія Шумада — про спілкування болгарських літераторів і вчених з уснословесними надбаннями українського народу. Загальний погляд на проблему літературно-фольклорних зв'язків і творчих письменницьких звертань до іноетнічної усної народної словесності стисло виклав О. Дей у вступній частині. Він же був відповідальний за підготовку цілості тексту доповіді. Але її монтаж доручив Н. Шумаді.

Це було непросте завдання, оскільки запропоновані авторські частини треба було зібрати в щось єдине. До того ж, вмістити великий фактичний матеріал в обмежений за обсягом стандарт колективної доповіді (брошуру 60—70 с. з кінцевим англійським резюме). Пам'ятаю (я тоді працював у відділі літератури Інституту суспільних наук АН УРСР у Львові), Наталія Сергіївна часто дзвонила мені по службовому телефону для узгодження певних місць тексту. Врешті, зібрались в Києві, щоб його разом перечитати перед друком. Зміст доповіді — широка заангажованість українського фольклору у

слов'янських літературах — став несподівано приємним відкриттям для нас, самих авторів.

Поїхати на з'їзд до Болгарії я не зміг, але О. Дей, Наталія Сергіївна там були. Отож відразу після повернення до Києва вона написала мені обширного листа з повідомленням про позитивне сприйняття нашої доповіді і деякими іншими відомостями зі з'їзду. Того ж року вона тішилася своїм первістком — монографією «Українсько-болгарські фольклористичні зв'язки. Період болгарського Відродження» (К. : Вид-во АН УРСР, 1963. — 164 с.).

Подальше наше спілкування базувалося на обміні враженнями про виконувані наукові проекти, нові публікації, на спорадичних зустрічах у Києві, Львові, на конференціях, спеціалізованих радах із захисту кандидатських і докторських дисертацій тощо. Ми не завжди могли відкрито говорити про все, що діялося в науці і взагалі навколо нас, але досить добре розуміли себе і допомагали собі чим і як могли.

Тривалий час Наталія Сергіївна займалася дослідженням коломийок. Проводила польові дослідження в Карпатах, із захопленням розповідала про цей край і його людей, від яких черпала нові записи коломийок і відомості про їхнє творення і побутування. Опублікувала низку дослідницьких розвідок, присвячених цьому жанрові української народної пісенності. Врешті, порадувала нашу фольклористику об'ємним томом «Коломийок», виданим у багатотомній серії «Українська народна творчість» Інституту мистецтвоз-

навства, фольклору та етнографії ім. М. Рильського АН УРСР (К. : Наукова думка, 1969. — 603 с.)

Це видання стало подією і досі за багатством матеріалу, його систематикою, рівнем наукового опрацювання залишається найкращим після відомого три томника Володимира Гнатюка «Коломийки» (Львів : Наукове Товариство ім. Шевченка, 1905—1907).

У пам'яті зринає і чимало інших праць вченої — монографічних студій, збірників, антологій, статей, поява яких приносила якісь нові відкриття, факти, наświetлення з болгаристики, історії української і слов'янської фольклористики, спостереження і судження з сучасного життя і функціонування усної народної творчості, процесів і змін, що відбуваються у цій сфері. Її дослідницьке слово було цікавим, викликало довіру, оскільки вчена завжди була глибоко зануреною, професійно заангажованою в те, про що писала.

Зокрема, широкий відгук у фольклористичному середовищі — українському і зарубіжному — викликала монографія Наталії Сергіївни «Сучасна пісенність слов'янських народів» (К. : Наукова думка, 1981. — 263 с.), яка стала основою для здобуття її авторкою в 1984 р. докторського наукового ступеня.

Поряд з тим значущим, що зробила вона в науці, істотними були і її громадянська постава, чесність, людська гідність, відкритість і доброзичливість. Зберегти в собі ці якості в колишніх підрадянських умовах було непросто і нелегко. А саме на них ґрунтувалося тоді те, що не давало загубитися людині в мороці казенного повсякдення, що зближало, гуртувало, допомагало.

Згадую тривожний час захисту моєї докторської дисертації в Інституті мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Рильського у грудні 1980 року. Праця політично проскрибованого дисертанта проходила наукову апробацію на відділі слов'янської фольклористики Інституту. Наталія Шумада і її колеги Вікторія Юзвенко, Михайло Гайдай, Василь Скрипка та інші дружно підтримали роботу і рекомендували її до захисту. Діяльно підтримали дисертанта і тоді, коли захист під тиском «доброзичливців» був на межі відміни.

Отож, згадую про Наталію Шумаду та її названих і неназваних колег з почуттям сердечної вдячності за плідну працю на науковій ниві, за чесність, доброту і приязнь, за все те, що належить до потенціалу Добра, Правди, Справедливості, до життєвських слідів, якими людина забезпечує собі право на світлу Пам'ять у нащадків.